

Paolo Giordano

*Het menselijk
lichaam*

Vertaald door Mieke Geuzebroek
en Pietha de Voogd

2013

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

De vertalers ontvingen voor deze vertaling een werkbeurs
van het Nederlands Letterenfonds

Copyright © 2012 Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., Milaan
Copyright Nederlandse vertaling © 2013 Mieke Geuzebroek
en Pietha de Voogd

Eerste druk (gebonden) februari 2013

Tweede druk februari 2013

Oorspronkelijke titel *Il corpo umano*

Oorspronkelijke uitgever Arnoldo Mondadori Editore
S.p.A., Milaan

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Mirjan van der Meer, www.mirjanrooze.com

Foto auteur David Mauricio Schwarz Chavez

Vormgeving binnenwerk Adriaan de Jonge

Druk Clausen & Bosse, Leck

ISBN 978 90 234 7767 9

NUR 302

www.paologiordano.it

www.debezigebij.nl

Deze roman is het resultaat van mijn verbeelding. Gebeurtenissen en personages die bestaan of bestaan hebben zijn door de blik van de verteller gevormd. Elke gelijkenis met bestaande personen of situaties berust op louter toeval.

En ook als ze ons dit landschap van onze jeugd terug
zouden geven, zouden we niet goed meer weten wat we
ermee aan moeten.

ERICH MARIA REMARQUE,
Van het westelijk front geen nieuws

In de jaren na de missie deed ieder van de jongens zijn best zijn leven onherkenbaar te maken, totdat de herinneringen aan dat andere leven, dat van daarvoor, een vals, kunstmatig licht kregen en ze er zelf van overtuigd raakten dat niets van wat er gebeurd was echt gebeurd was, of in elk geval niet met hen.

Ook luitenant Egitto heeft zijn best gedaan te vergeten. Hij veranderde van woonplaats, regiment, baardlengte en eetgewoonten, hij ging anders tegen sommige oude privéconflicten aankijken en leerde andere, die hem niet aangingen, van zich af te zetten – een onderscheid dat hij daarvoor absoluut niet kon maken. Of deze transformatie beantwoordde aan een plan of het resultaat was van een anorganisch proces is hem niet duidelijk. En het interesseert hem ook niet. Voor hem was het van het begin af aan van levensbelang om een loopgraaf te graven tussen heden en verleden: een toevluchtsoord waar zelfs het geheugen geen schade kon aanrichten.

Toch ontbreekt er aan de lijst van dingen waar hij zich van heeft kunnen ontdoen precies datgene wat hem bij uitstek terugvoert naar de dagen die hij doorbracht in de vallei: dertien maanden na afloop van de missie draagt Egitto nog steeds zijn officiersuniform. De twee geborduurde sterren prijken midden op zijn borst, precies op zijn hart. De luitenant heeft meer dan eens met het idee gespeeld om zijn toevlucht te zoeken tot de gelederen der burgers, maar het militaire uniform heeft zich centimeter na centimeter aan zijn lichaam gehecht, door zijn zweet verschoot de stof en verkleurde de huid eronder. Als hij het nu zou uittrekken zou zijn huid meekomen, daar

was hij zeker van, en dan zou hij, die zich al niet op zijn gemak voelde als hij gewoon naakt was, zich kwetsbaarder voelen dan hij kon verdragen. En trouwens, waarom zou hij dat doen? Een soldaat houdt nooit op soldaat te zijn. Op zijn eenendertigste heeft de luitenant geleerd zijn uniform als een noodzakelijk kwaad te zien, een chronische ziekte van het lot, goed zichtbaar maar niet pijnlijk. De belangrijkste tegenstrijdigheid in zijn leven is uiteindelijk het enige element van continuïteit geworden.

Het is een heldere ochtend begin april, het ronde leer van de laarzen aan de voeten van de paraderende soldaten licht bij elke stap op. Egitto is nog niet gewend aan de beloftevolle helderheid die de hemel van Belluno op dagen als deze tentoonspreidt. De wind die van de Alpen naar beneden wervelt voert de kou van de gletsjers met zich mee, maar als hij gaat liggen en de vaandels niet langer maltraiteert, merk je dat de temperatuur ongewoon hoog is voor de tijd van het jaar. Ze hadden het er in de kazerne uitgebreid over gehad of ze wel of niet een das zouden dragen, en uiteindelijk hadden ze besloten van niet. De mededeling werd door de gangen en van de ene naar de andere verdieping geschreeuwd. Maar de burgers weten minder goed wat ze met hun jas moeten doen, over hun schouders draperen of over hun arm hangen.

Egitto tilt zijn baret op en haalt zijn vingers door zijn bezwete lokken. Kolonel Ballesio, die links van hem staat, draait zich naar hem toe en zegt: 'Getver, luit! Klop uw jasje af, het zit weer onder dat spul.' Daarna veegt hij, alsof Egitto dat zelf niet kan, met zijn hand over diens rug. 'Wat een ramp,' mompelt hij.

Het commando 'Rust' wordt gegeven en wie, zoals zij, een plaats op de tribune heeft, gaat zitten. Eindelijk kan Egitto zijn sokken tot zijn enkels afrollen. De jeuk wordt minder, maar dat duurt maar kort.

‘Moet u horen wat mij gisteren is overkomen,’ begint Balle-sio. ‘Mijn jongste dochtertje begon door de woonkamer te marcheren. Ze zei kijk eens pappa, kijk eens, ik ben ook een kolonel. Ze had haar schooluniform aangetrokken en een ba-ret opgezet. En weet u wat ik toen gedaan heb?’

‘Nee, kolonel.’

‘Ik heb haar een flink pak op haar billen gegeven. Echt waar. Daarna heb ik tegen haar geschreeuwd dat ik haar nooit meer een soldaat wilde zien nadoen. En dat ze trouwens nooit in dienst genomen zou worden omdat ze platvoeten had. Ze begon te huilen, dat arme kind. Ik kon haar niet eens uitleggen waarom ik zo kwaad was geworden. Maar ik was razend, ge-loof me, ik was buiten mezelf. Zeg eens eerlijk, luit: denkt u dat ik overspannen ben?’

Egitto heeft geleerd op zijn hoede te zijn als de kolonel vraagt om iets eerlijk te zeggen. Hij antwoordt: ‘Misschien probeerde u alleen maar haar te beschermen.’

Ballesio trekt een grimas, alsof hij iets stoms heeft gezegd. ‘Misschien wel. Des te beter. Ik ben de laatste tijd bang dat ik doordraai, als u begrijpt wat ik bedoel’, en hij strekt zijn be-nen uit en trekt daarna ongegeneerd dwars door zijn broek heen zijn onderbroek recht. ‘Je hoort om de haverklap over kerels die van de ene op de andere dag hun bovenkamer niet meer op orde hebben. Denkt u dat ik eens langs een neuroloog moet, luit? Een eeg moet laten maken of zoiets?’

‘Daar lijkt me geen reden voor, kolonel.’

‘Misschien kunt u eens naar me kijken. Naar mijn pupillen en zo.’

‘Ik ben orthopeed, kolonel.’

‘Maar u zult toch wel wat meer geleerd hebben?’

‘Ik kan u de naam van een collega geven, als u wilt.’

Ballesio bromt. Hij heeft twee diepe groeven rond zijn mond, die zijn snufferd omlijnen als bij een vis. Toen Egitto hem leerde kennen, zag hij er niet zo oud uit.

‘Ik word ziek van die pietluttigheid van u, luitenant, heb ik dat al eens gezegd? Die is er vast de oorzaak van dat u er zo beroerd uitziet. Ontspan eens een beetje, neem de dingen zoals ze komen. Of neem een hobby. Ooit aan kinderen gedacht?’

‘Pardon?’

‘Kinderen, luitenant. *Kinderen.*’

‘Nee, kolonel.’

‘Nou, ik weet niet waar u op wacht. Met een kind vergeet je bepaalde dingen gewoon. Ik zie wel wat u doet, hoor. Altijd maar herkauwen. Kijk toch eens hoe die compagnie erbij staat, het lijken wel een stelletje bokken!’

Egitto volgt Ballesio’s blik naar de paar man van het muziekkorps en daar voorbij, waar het gras begint. Een man die in het publiek staat trekt zijn aandacht. Hij draagt een kind op zijn schouders en staat met zijn borst vooruit, stram, in een merkwaardig krijgshaftige houding. De luitenant voelt altijd een vage angst als hij iets vertrouwds waarneemt, en plotse-ling is Egitto geagiteerd. Als de man een gesloten vuist voor zijn mond houdt om te hoesten, herkent hij adjudant René. ‘Maar is dat niet...’ Hij breekt zijn zin af.

‘Wie? Wat?’ vraagt de kolonel.

‘Niks. Sorry.’

Antonio René. De laatste dag, op het vliegveld, hebben ze met een formele handdruk afscheid genomen en vanaf dat moment heeft Egitto niet meer aan hem gedacht – althans, niet aan hem alleen. Zijn herinneringen aan de missie hebben voornamelijk een collectief karakter.

Hij verliest zijn belangstelling voor de parade en tuurt nu vanuit de verte aandachtig naar de adjudant. Hij is niet ver genoeg door de menigte heen gedrongen om op de voorste rijen te komen, waarschijnlijk ziet hij niet veel vanaf de plek waar hij staat. Hoog op zijn schouders wijst het kind naar de soldaten en de vaandels, de mannen met de instrumenten, en hij houdt het haar van René vast als een stel teugels. Dat is het:

zijn haar. In de vallei droeg de adjudant het kortgeschoren, terwijl het nu bijna over zijn oren valt, donkerbruin en golvend. Ook René is zijn verleden ontvlucht, ook hij heeft zijn gezicht veranderd om zichzelf niet meer te herkennen.

Ballesio zegt iets over tachycardie, die hij vast niet heeft. Egitto antwoordt verstrooid: 'Komt u vannmiddag maar even langs. Ik zal u een tranquillizer voorschrijven.'

'Een tranquillizer? Bent u nou helemaal van de ratten besnuffeld? Daar krijg je een slappe van!'

Drie ongewapende jachtbommenwerpers scheren laag over het plein en trekken dan abrupt op, gekleurde sporen in de lucht tekenend. Ze draaien op hun rug en kruisen elkaar. Het jongetje op Renés schouders weet niet wat hij ziet. Honderden hoofden draaien net als het zijne omhoog, allemaal behalve die van de soldaten die in formatie staan en strak naar iets blijven staren wat zich alleen voor hun ogen aftekent.

Aan het eind van de ceremonie loopt Egitto door de menigte terug. De gezinnen blijven nog wat napraten op het plein en hij moet ze dus zien te ontwijken. Wie hem staande probeert te houden geeft hij vluchtig een hand. Hij houdt zijn ogen op de adjudant gericht. Even dacht hij dat die zich omdraaide om weg te lopen, maar nee, hij bleef staan. Egitto loopt naar hem toe en neemt zijn baret af als hij voor hem staat. 'René,' zegt hij.

'Hallo, dok.'

De adjudant zet het kind op de grond. Er komt een vrouw naar hem toe, die het jongetje bij de hand neemt. Egitto groet haar met een hoofdknikje, maar zij reageert niet, ze knijpt haar lippen op elkaar en doet een stap terug. René grabbelt nerveus in zijn jaszak, haalt er een pakje sigaretten uit en steekt er een op. Dat is dus niet veranderd: hij rookt nog steeds dezelfde witte, dunne sigaretten. Vrouwensigaretten.

'Hoe gaat 't, adjudant?'

‘Goed,’ antwoordt René prompt. Dan zegt hij het opnieuw, maar minder enthousiast: ‘Goed. Ik probeer er wat van te maken.’

‘Prima, het is goed om er wat van te maken.’

‘En u, dok?’

Egitto glimlacht. ‘Ik maak er ook het beste van.’

‘Dan hebben ze het u dus niet al te moeilijk gemaakt, met dat incident.’ Het lijkt of die zin er met moeite uit komt. Alsof het hem eigenlijk niet zoveel kan schelen.

‘Een disciplinaire maatregel. Vier maanden schorsing en een paar nutteloze zittingen. Die zittingen waren nog de ergste straf. U weet hoe dat werkt.’

‘Dat is een meevaller voor u.’

‘Een meevaller, ja. En u heeft dus besloten om de boel de boel te laten.’

Hij had zich anders kunnen uitdrukken, andere woorden kunnen kiezen dan ‘de boel de boel laten’: ‘veranderen’, ‘ontslag nemen’. ‘De boel de boel laten’ betekent je gewonnen geven. Maar goed, René leek er niet over te vallen.

‘Ik werk bij een restaurant. In Oderzo. Ik ben gerant.’

‘Nog steeds de baas dus.’

René zucht. ‘De baas. Klopt.’

‘En de andere jongens?’

René strijkt met zijn voet over een pluk gras tussen de straatstenen. ‘Die heb ik al een tijd niet gezien.’

De vrouw heeft haar arm nu door de zijne gestoken, alsof ze hem mee wil nemen, hem wil redden van Egitto’s uniform en hun gemeenschappelijke herinneringen. Ze werpt telkens een snelle, wrokkige blik op de luitenant. René kijkt hem juist niet aan, maar staart even naar het trillen van de zwarte veer op Egitto’s baret, en Egitto meent een zweem van nostalgie te bespeuren.

Er schuift een wolk voor de zon, en plotseling wordt het donkerder. De luitenant en de ex-adjutant zwijgen. Ze heb-

ben het belangrijkste moment van hun leven met elkaar gedeeld, zij tweeën, ze stonden naast elkaar, net als nu, maar dan midden in de woestijn en midden tussen de pantservoertuigen. Zouden ze elkaar echt niets meer te zeggen hebben?

‘Laten we naar huis gaan,’ fluistert de vrouw in Renés oor.

‘Natuurlijk. Ik wil jullie niet ophouden. Het allerbeste, adjudant.’

Het jongetje strekt zijn armen naar René uit om weer opgetild te worden; hij dreint, maar het lijkt wel of René hem niet ziet. ‘U kunt in het restaurant waar ik werk langskomen,’ zegt hij. ‘Het is een goeie tent. Redelijk goed.’

‘Alleen als ik als eregast wordt behandeld.’

‘Het is een goeie tent,’ herhaalt René afwezig.

‘Ik kom absoluut,’ verzekert Egitto hem. Maar ze weten allebei dat dit een van die vele beloftes is die nooit nagekomen zullen worden.